

УДК 37.035.6:745

Гулей О.В.

старший викладач кафедри історії,
теорії музики та художньої культури
Сумського державного педагогічного
університету імені А.С. Макаренка

Харченко А.І.

студент ННІ культури і мистецтв
Сумського державного педагогічного
університету імені А.С. Макаренка

ДО ПИТАННЯ ПРО ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

Статтю присвячено важливості проблеми естетичного виховання школярів на уроках образотворчого мистецтва задля збереження накопиченого досвіду в історії вітчизняної педагогічної науки у сфері гармонійного виховання дітей та молоді.

Ключові слова: естетичне виховання, естетичний розвиток, естетична діяльність, образотворче мистецтво.

Гулей О.В., Харченко А.І. К вопросу об эстетическом воспитании школьников на уроках изобразительного искусства.

Статья посвящена важности проблемы эстетического воспитания школьников на уроках изобразительного искусства для сохранения накопленного опыта в истории отечественной педагогической науки в области гармоничного воспитания детей и молодежи.

Ключевые слова: эстетическое воспитание, эстетическое развитие, эстетическая деятельность, изобразительное искусство.

Guley O.V., Kharchenko A.I. To the issue on the aesthetic education of schools at the conceptive artistic studies

The article is devoted to the importance of the problem of aesthetic education of schoolchildren at the lessons of fine art in order to preserve the accumulated experience in the history of domestic pedagogical science in the field of harmonious education of children and youth.

Keywords: aesthetic education, aesthetic development, aesthetic activity, fine arts.

Постановка проблеми та актуальність дослідження. Кожна людина, яка б вона сильна, цілеспрямована не була, прагне до досконалості, краси. Їй потрібно те життєдайне джерело, яке б наповнювало душу енергією, розум – мудрістю, а життя – красою. Цю важливу роль відіграє мистецтво. Людина, яку надихнули звуки чудової мелодії, неперевершений спів поезії чи незабутній, різнобарвний слід пензля на полотні, здатна на великі справи.

Твори мистецтва є одним, із найважливіших засобів впливу на формування культури особистості, її освітнього рівня, загального інтелектуального розвитку особистості естетичних смаків. Але для того, щоб твори мистецтва виконували свою виховну функцію, розуміти життя та сприймати у найкращих його проявах треба бути художньо грамотною людиною. Від художньої освіти людини значною мірою залежать глибина та зміст естетичних почуттів і оцінок, формування естетичних смаків та ідеалів.

Для того, щоб твір мистецтва розкривався перед людиною в своєму пізнавальному та духовному значенні, треба розвивати здатність сприймати та розуміти твори мистецтва як художнє відображення навколишньої дійсності.

Образотворче мистецтво – це один із видів мистецтва, що супроводжує людину упродовж усього життя, забарвлює його різнобарвними тонами, додає наснаги, витримки. Цілком поділяємо думку вчених-філософів Є. Артемова і О. Чинаєвої про те, чи може бути кращий спосіб формування естетичної свідомості учнів ніж засобами образотворчого мистецтва. Адже це так важливо щоб діти естетично, правильно сприймали не тільки мистецтво, а й світ [1, с. 87].

На сучасному етапі актуальність даної теми є очевидною, оскільки це обумовлено деформацією естетичного сприйняття під впливом сучасних стереотипів, ідолів та інших чинників. Не можливо собі уявити, щоб мова про естетичне виховання йшла лише тоді, коли змістом уроку є витвір мистецтва, коли діти співають, малюють, читають вірші і розглядають картинки, говорять про ліс, про осінь або про весну. Естетичне виховання може і повинно існувати і тоді, коли вивчають ділові папери, вирішуються задачі, виконуються різні вправи. Воно можливе на кожному уроці, незалежно від його змісту і може бути здійснено в зв'язку з вивченням матеріалів, а також з загальною організацією уроку. Та найпродуктивніше естетичне виховання здійснюється із залученням засобів образотворчого мистецтва. Тому недооцінка образотворчого мистецтва в системі навчання молодших школярів, або неправильна постановка викладання цього предмету, може не зовсім позитивно відобразитися на розвитку школярів. Саме тому актуальними питаннями сьогодення є питання

естетичного виховання і розвитку естетичної культури підрастаючого покоління. Особистісна орієнтація сучасної освіти передбачає залучення молодшої людини до естетичного досвіду людства, до творчої діяльності, що є основою естетичного розвитку особистості. У зв'язку з цим важливого значення набуває осмислення конкретних питань естетичного виховання і естетичної діяльності та базових теоретичних засад формування естетичної культури особистості. У наш час проблема естетичного виховання, розвитку особистості, формування її естетичної культури одне з найважливіших завдань, що стоять перед сучасною мистецькою освітою.

Аналіз актуальних досліджень. Проблема естетичного виховання привертала й привертає увагу багатьох вчених: психологів, педагогів, методистів. Зокрема, розробкою питань естетичного виховання займалися такі класики педагогічної думки: А.С. Макаренко, В.О. Сухомлинський, К.Д. Ушинський; провідні вчені-педагоги: А.І. Гриценко, С.О. Герасимов, Б.Т. Ліхачов. Проблеми естетичного виховання школярів не перестають турбувати і сучасних науковців як-от: Є. Артемова, І. Гончарова, А. Радугіна та багатьох інших. Особливо посилюються ці тенденції на початку XXI століття.

У світлі реформування вітчизняної освіти і зменшення годин відведених на вивчення мистецьких дисциплін, починаючи із 2018 року, особливо гостро стоїть питання важливості забезпечення якісного процесу формування естетичного виховання школярів.

Мета дослідження: привернути увагу наукової спільноти до важливості проблеми естетичного виховання школярів на уроках образотворчого мистецтва задля збереження накопиченого досвіду в історії вітчизняної педагогічної науки у сфері гармонійного виховання дітей та молоді.

Виклад основного матеріалу. Естетичне виховання покликане ознайомити людину із загальними закономірностями художнього освоєння дійсності, сутністю і формами відображення дійсності й перетворення життя за законами краси, роллю мистецтва в розвитку суспільства. За Радугіною А.А., метою естетичного виховання є людина, яка розкрила повноту своєї сутності, тобто «універсальна гармонійна особистість» [5, с. 17].

Естетична вихованість людини ґрунтується на органічній єдності розвинених природних сил, здібностей сприйняття, емоційного переживання, уяви, мислення і художньо-естетичної освіченості [2, с. 102].

За Б.Т. Ліхачовим, вимірювання естетичної вихованості здійснюється за допомогою різних критеріїв: психологічних, педагогічних, соціальних. Психологічними критеріями вимірюються здібності учня адекватно відтворювати в уяві художні образи і відтворювати їх, милуватися, переживати і висловлювати судження смаку. Педагогічні критерії допомагають виявити і оцінити естетичний ідеал, той чи інший рівень його сформованості, а також ступінь розвитку художнього смаку. Педагогічні критерії дають можливість виявити у школярів рівень художньо-образного мислення і творчої уяви, вміння створювати власний, новий, оригінальний образ, а також навички творчої діяльності [3, с. 43].

Уроки образотворчого мистецтва мають важливе естетично-виховне значення для дітей. При залученні їх до образотворчого мистецтва розвиваються естетичні смаки і можливості. Цьому слід приділяти більшу увагу. Потрібно тактовно пропонувати допомогу дитині, підтримувати її зацікавленість, заохочувати.

Введення в навчальну програму уроків з образотворчого мистецтва допоможе виховати покоління, яке буде всебічно розвиненим і естетично обізнаним. У книзі «Духовний світ школяра» В.О. Сухомлинського проведено цікаві спостереження про вплив малюнка на духовний розвиток школярів. Духовний розвиток передбачає розкриття й виявлення сутності, специфіки та співвідношення понять таких як «духовний розвиток», «духовна діяльність», «духовна творчість». Здебільшого філософи вважають названі поняття тотожними, оскільки через діяльність відбувається розвиток [6].

Процес творчості є основою духовного розвитку, могутнім джерелом духовного життя. Ураховуючи природні нахили й бажання дитини, потреби у винахідливості, самостійності В. О. Сухомлинський радив сприяти розвитку творчої діяльності дітей, яка є особливою сферою їхнього духовного самовираження й самоствердження, прояву індивідуальної самобутності кожної дитини. Життя дитини по-справжньому стає більш повноцінним, осмисленим, наповнюється духовною силою від того, що вона творить, особливо в підлітковому віці. «Без творчості, без одухотвореності процесом і результатами творення духовних цінностей неможливо уявити життя підлітка». У школі на протязі чотирьох років проводився такий досвід: в мить сильного емоційного піднесення, викликаним знову пережитим або пізнаним вчителі пропонують дітям передати їхні переживання в малюнку. Діти не тільки з піднесенням малювали, предмети або казкові образи, але виражали своє відношення до того, що вони намалювали. Подальші спостереження довели, що в багатьох дітей сформувалася потреба передати побачене чи пережите в малюнку. Схильність до малювання закріпилася не в усіх дітей, зате уроки малювання залишилися в їхньому внутрішньому світі глибокий слід. Ці діти відрізнялися більш витонченими, стійкішими почуттями, всебічною цікавістю, точністю і гнучкістю творчої діяльності. Тому недооцінка малювання в системі навчання школярів або неправильна постановка викладання цього предмету може стихійно лишитися на розвитку школярів [6, с. 147].

Особливу роль у виховному процесі має обґрунтований Б. Т. Ліхачовим принцип естетизації дитячого життя. Формування у вихованців естетичного ставлення до дійсності дозволяє розвинути у них високий художньо-естетичний смак, дати їм можливість пізнати справжню красу громадських естетичних ідеалів.

Предмети природничо-математичного циклу допомагають розкрити перед дітьми красу природи, виховати прагнення охороняти і зберігати її. Предмети гуманітарного циклу показують естетичну картину людських відносин. Художньо-естетичний цикл вводить дітей у чарівний світ мистецтва. Предмети утилітарно-практичного циклу дозволяють проникнути в таємниці краси праці, людського тіла, навчають навичкам створення, збереження і розвитку цієї краси. Педагогові на уроках важливо затвердити красу розумової праці, ділових відносин, пізнання, взаємодопомоги, спільної діяльності. Великі можливості естетизації життя відкриваються перед школярами в роботі громадських організацій, в художній самодіяльності; в організації продуктивної та суспільно корисної праці, у формуванні повсякденних відносин і поведінки. [3, с. 26; 4, с. 132-137].

Чимало естетичних вражень може дати і дає діяльність навчання. Дітей слід ширше залучати до того, щоб вони створювали естетичну обстановку в школі, в класі в квартирі. Мистецтво – джерело духовного розвитку та вдосконалення особистості. Тому перед вчителем постає задача сформулювати та розвивати почуття, волю, потреби, поведінку, моральні та естетичні ідеали, творче мислення, науковий світогляд. Зі слів В. Сухомлинського: «Мистецтво – це час і простір, в якому живе краса людського духу. Як гімнастика випрямляє тіло, так мистецтво випрямляє душу. Пізнаючи цінності мистецтва, людина пізнає людське в людині, підносить себе до прекрасного, переживає насолоду». [6, с. 354]. Щоб активно й повноцінно спілкуватися зі світом мистецтва, необхідна художня освіченість особистості, яку вчитель допомагає отримати. Образотворче мистецтво в загальноосвітній школі – це один із небагатьох предметів, звернених не тільки до розуму дитини, а й до її душі. Урок образотворчого мистецтва теж потребує засвоєння певної сукупності знань і умінь, але специфіка його полягає в тому, що це відбувається тільки через почуття дитини, її переживання.

На основі аналізу праць з педагогіки та методики викладання образотворчого мистецтва встановлено, що естетичне виховання визначалося найчастіше як процес формування вміння людини жити і працювати за законами краси, яке ставить і розв'язує такі основні завдання, як естетичне сприйняття світу, формування естетичного смаку й естетичної поведінки.

Аналіз сучасної вітчизняної педагогічної літератури дає підстави стверджувати, що усі програми, за якими до 2017 року здійснювалася навчально-виховна діяльність у навчальних установах велику роль було відведено естетичному розвитку своїх вихованців. У процесі занять, під час екскурсій, підготовки і проведення свят враховується естетичних компонент виховного процесу, формуються у дітей художні почуття і смак. Проблеми естетичного виховання дітей розробляються науково-дослідними педагогічними інститутами. Встановлено, що особливу роль у виховному процесі має обґрунтований Б.Т. Лихачовим принцип естетизації дитячого життя. Педагогові на уроках важливо затвердити красу розумової праці, ділових відносин, пізнання, взаємодопомоги, спільної діяльності. Великі можливості естетизації життя відкриваються перед школярами в роботі громадських організацій, в художній самодіяльності; в організації продуктивної та суспільно корисної праці, у формуванні повсякденних відносин і поведінки. Чимало естетичних вражень дає діяльність навчання. Саме тому занепокоєння серед вчителів мистецьких дисциплін викликає реформування освіти. Згідно з новими програмами, що плануються до введення в освітньо-виховний процес країни з 2018 року, різкого скорочення зазнають такі традиційні предмети естетичного циклу як образотворче та музичне мистецтво. У цьому зв'язку від особистості вчителя, його професійності і майстерності у значній мірі буде залежати виховання нового покоління українців. Адже саме від вчителя залежить якість уроку та засвоєння знань учнями, що запам'ятають школярі після уроку, і як це відобразиться на їх подальшому житті. Вчитель мистецьких дисциплін, як і викладач будь-якої галузі знань, повинен виховувати і готувати учнів до складного дорослого життя.

Висновки. Відтак, головними завданнями вчителя образотворчого мистецтва можна виділити *формування в учнів:*

- почуття прекрасного, емоційної культури особистості;
- естетичного і художнього смаку;
- вміння розуміти і цінувати мистецтво на прикладі кращих образотворчих творів;
- єдності образної та емоційної пам'яті;
- нестереотипного мислення, уяви і фантазії;
- потреби піддавати естетичній оцінці всі аспекти життя і мистецтва;
- осмислення дієвості слова, мистецтва;
- художньої спостережливості, вміння узагальнювати свої спостереження і досвід.

Отже, на сучасному етапі реформування освіти перед вчителями мистецьких дисциплін стоїть проблема пошуку нових шляхів активізації і розвитку естетичного впливу мистецтва на особистість школяра.

ЛІТЕРАТУРА

1. Артемов Е.С. Некоторые теоретические и практические проблемы эстетического воспитания / Е.С. Артемов, О.П. Чинаева // Вопросы философии. – М. : Педагогика – 1987. – 137 с.
2. Гончаров И.Ф. Эстетическое воспитание школьников средствами искусства и действительности / И.Ф. Гончаров. – М. : Педагогика, 1986 – 128 с.
3. Естетичне виховання шкільної молоді / За ред. Б.Т. Лихачова, Г.А. Залмона. – М. : Педагогика, 1981. – 57 с.

4. Лихачов Б.Т. Теорія естетичного виховання школярів / Б.Т. Лихачов. – М. : Педагогіка, 1985. – С. 132-137.
5. Радугин А.А. Эстетика : учеб. пособие для вузов / Под ред. Радугина А.А. – М. : Центр, 2000. – 240 с.
6. Сухомлинський В.О. Духовний світ школяра / В.О. Сухомлинський – К. : Рад. школа, 1977. – С. 209-402.

REFERENCES

1. Artemov E.S. Some theoretical and practical problems of aesthetic education / E.S. Artemov, O.P. Chinaeva // Questions of Philosophy. - М.: Pedagogics - 1987. - 137 pp.
2. Goncharov, I.F. Aesthetic education of schoolchildren by means of art and reality / I.Ф. Goncharov - М.: Pedagogics, 1986 - 128 pp.
3. Aesthetic education of school youth / Ed. B.T. Likhachova G.A. Zalmona - М.: Pedagogics, 1981. - 57 p.
4. Likhachev B.T. The theory of aesthetic education of schoolchildren / B.T. Likhachev - М.: Pedagogics, 1985. - P. 132-137.
5. Radugin AA Aesthetics: study. a manual for high schools, ed. Radugina AA - М.: Center, 2000. - 240 p.
6. Sukhomlinsky V.O. Spiritual world of schoolboy / VO Sukhomlynsky-K: Rad. School, 1977. - P. 209-402.

УДК 37.035.6:745

Гулей О.В.

старший викладач кафедри історії,
теорії музики та художньої культури
Сумського державного педагогічного
університету імені А.С. Макаренка

Шестопал Я.О.

магістрант ННІ культури і мистецтв
Сумського державного педагогічного
університету імені А.С. Макаренка

ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ ФОТОМИСТЕЦТВА У ПІДГОТОВЦІ ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ

У статті в історико-педагогічному аспекті розглядаються особливості викладання фотомистецтва. Визначаються основні віхи становлення та розвитку виокремлено жанри фотомистецтва. Основну увагу зацентовано на необхідності популяризації та пропаганді означеного виду діяльності як сучасного й перспективного виду художньої творчості. Окреслено можливості використання елементів методики викладання основ фотомистецтва при підготовці вчителів у вищих навчальних закладах.

Ключові слова: фотомистецтво, «технічне» мистецтво, фотографія, фотоплівка, фотоклуб «Імпульс», жанри фотомистецтва.

Гулей О.В., Шестопал Я.А. Использование элементов методики преподавания фотоискусства в подготовке педагогических кадров.

В статье в историко-педагогическом аспекте рассматриваются особенности преподавания фотоискусства. Определяются основные вехи становления и развития выделены жанры фотоискусства. Основное внимание зацентована необходимость популяризации и пропаганде указанного вида деятельности, как современного и перспективного вида художественного творчества. Определены возможности использования элементов методики преподавания основ фотоискусства при подготовке учителей в высших учебных заведениях.

Ключевые слова: фотоискусство, «техническое» искусство, фотография, фотопленка, фотоклуб «Импульс», жанры фотоискусства.

Guley O.V., Shestopal Y.A. The use of elements of the methods of teaching photomystev in preparation of pedagogical houses.

In the article in the historical and pedagogical aspect, the peculiarities of the teaching of photo art are considered. The main milestones of becoming and development are determined genres of photo art. The focus is on the need to popularize and promote this type of activity, as a modern and promising type of artistic creativity. The possibilities of using elements of the methodology of teaching the basics of photo art in the preparation of teachers in higher education institutions are determined.

Keywords: photo art, "technical" art, photography, film, photoclub «Impulse», genres of photo art.

Постановка проблеми. Сучасному вчителю, щоб активно й повноцінно спілкуватися зі світом мистецтва, необхідна різнобічна художня освіченість. Вона вкрай важлива в умовах сьогодення, коли наше суспільство переживає кризу духовності. Про це свідчать прояви естетичної невибагливості, пасивності споживачів мистецтва, засилля масового закордонного мистецтва.

Перед сучасними вищими навчальними закладами при підготовці майбутніх педагогічних кадрів постає і потребує негайного розв'язання проблема пошуку нових шляхів активізації виховного впливу мистецтва на особистість.